

УДК 344.22

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.4.22>

**ОСОБА, ЯКІЙ ВІДОМОСТІ БУЛИ ДОВІРЕНІ АБО СТАЛИ ВІДОМІ
У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ,
ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 330 КК УКРАЇНИ**

Мелеховець Євгенія Костянтинівна,
аспірантка кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню проблемних аспектів теорії кримінального права та практики правозастосування в частині спеціального суб'єкта передачі або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яким є особа, котрій відповідні відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Зокрема, в межах дослідження проаналізовано низку складів кримінальних правопорушень, які містять тотожну або подібну конструкцію на позначення спеціального суб'єкта, виявлено їхні спільні та відмінні ознаки. Крім того, значна увага приділена розмежуванню таких близьких за змістом понять, як «відомості, що були довірені особі» та «відомості, що стали відомі особі»; «службові обов'язки» та «професійні обов'язки» тощо.

Окрема увага приділена характеристиці поняття «службові обов'язки» з точки зору кримінального права та його взаємозв'язку з поняттям «службова особа», наведено позиції представників науки кримінального права, які по-різному трактують взаємозв'язок даних понять, та зроблено висновок, що в розумінні статті 330 КК України «особа, якій відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» необов'язково має бути службовою особою в розумінні статті 18 КК України, що підтверджено також і судовою практикою.

На основі проведеного дослідження авторкою констатовано, що категорія «особа, якій відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», вжита в чинній редакції статті 330 КК України, є надто неконкретною і залишає коло таких суб'єктів надміру широким, у зв'язку з чим нею підтримуються ті дослідники, які пропонують відмовитись від даної конструкції як обов'язкового елемента складу досліджуваного кримінального правопорушення.

Ключові слова: службова особа, службові обов'язки, професійні обов'язки, службова діяльність, інформація з обмеженим доступом, спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення, доступ до відомостей.

Melekhovets Yevheniia. A person to whom information was entrusted or became known in connection with the performance of official duties, as a special subject of the criminal offense provided for in Article 330 of the Criminal Code of Ukraine

The article is devoted to the study of problematic aspects of the theory of criminal law and the practice of law enforcement in the part of the special subject of the transfer or collection of information, which constitutes official information, collected in the process of operative-search, counter-intelligence activities, in the field of defense of the country, which is the person to whom the relevant information was trusted or became known in connection with the performance of official duties.

In particular, within the framework of the study, a number of compositions of criminal offenses containing the same or similar construction for the designation of a special subject were analyzed,

and their common and distinctive features were revealed. In addition, considerable attention is paid to the distinction between concepts that are close in meaning, such as "information that was entrusted to a person" and "information that became known to a person"; "official duties" and "professional duties" etc.

Particular attention is paid to the characteristics of the concept of "official duties" from the point of view of criminal law and its relationship with the concept of "official person", the positions of representatives of the science of criminal law, who interpret the relationship of these concepts in different ways, are given. A conclusion is drawn, that in the sense of Article 330 of the Criminal Code of Ukraine, "a person to whom information was entrusted or became known in connection with the performance of official duties" does not necessarily have to be an official in the sense of Article 18 of the Criminal Code of Ukraine, which is also confirmed by judicial practice.

Based on the conducted research, the author established the fact that the category "a person to whom information was entrusted or became known in connection with the performance of official duties", used in the current version of Article 330 of the Criminal Code of Ukraine, is too imprecise and leaves the circle of such subjects is too broad, in connection with which it supports those researchers who propose to abandon this construction as a mandatory element of the composition of the researched criminal offense.

Key words: official, official duties, professional duties, official activity, information with limited access, special subject of criminal offense, access to information.

Як зазначає Є. Л. Стрельцов, суб'єкт кримінального правопорушення цілком можна вважати основним елементом його складу, адже саме суб'єкт вчиняє винні, протиправні та суспільно небезпечні діяння, що посягають на об'єкт кримінального правопорушення [1, с. 59–61]. Влучним є також і вислів А.В. Ландіної, яка зазначає, що без суб'єкта не лише не може наставати кримінальна відповідальність, але немає і самої події кримінального правопорушення [2, с. 54].

Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контрольно-розвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, в силу обмеженого доступу до такої інформації, належить до кримінальних правопорушень, які на практиці можуть бути вчинені досить обмеженим колом суб'єктів. При цьому формулювання спеціального суб'єкта даного злочину у диспозиції статті 330 КК України є досить широким і залишає на практиці простір для неоднозначного трактування. Існують різні погляди як у наукових колах, так і в правозастосуванні щодо співвідношення «особи, якій відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» та «службової особи»; щодо розуміння самого поняття «службові обов'язки» тощо.

Зважаючи на зазначене, дослідження спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачається статтею 330 КК України,

є одним з найбільш важливих елементів його кримінально-правової характеристики.

Питання, що стосуються предмета дослідження цієї статті (зокрема, поняття «службова особа», «службові обов'язки», розмежування відомостей, які були довірені особі та які стали їй відомі, поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення загалом і його особливостей в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з інформацією з обмеженим доступом тощо) досліджувались такими фахівцями, як Г.М. Анісімов, А.В. Байлов, Ю.В. Баулін, Ю.П. Дзюба, І.В. Здреник, М.М. Комарницький, М.Й. Коржанський, А.В. Ландіна, Р.Л. Максимович, В.М. Мамчур, О. Семенюк, Є.Л. Стрельцов тощо.

Метою статті є дослідження проблемних аспектів особи, якій відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, та формулювання пропозицій з удосконалення закону про кримінальну відповідальність у цій частині.

Характеризуючи спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, слід передусім зазначити, що конструкція, використана законодавцем для позначення такого суб'єкта, – «особа, якій такі відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» – є досить складною і залишає простір для неоднозначного трактування. Водночас така

конструкція не є унікальною для закону про кримінальну відповідальність і, окрім власне статті 330 КК України, використовується і в низці інших статей Особливої частини КК України – в аналогічному або подібному формулюванні.

Так, зокрема, повністю тотожним досліджуваній статті є формулювання спеціального суб'єкта як «особи, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» у статті 328 КК України (Розголошення державної таємниці), тоді як у статті 329 КК України (Втрата документів, що містять державну таємницю) коло спеціальних суб'єктів сформульовано дещо вужче, а саме «особою, якій такі документи були довірені» [3].

Крім того, низка статей КК України, об'єктом посягання яких також є певний вид інформації з обмеженим доступом, також містять конструкції, які є подібними до використаної у досліджуваній статті, проте мають деякі термінологічні відмінності. Зокрема, в статті 132 КК України (Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби) використовується конструкція «інформація, що стала відома у зв'язку з виконанням службових чи професійних обов'язків». У статті 145 (Незаконне розголошення лікарської таємниці), як і в досліджуваному нами складі кримінального правопорушення, конструкція «особою, якій лікарська таємниця стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків» використовується на позначення спеціального суб'єкта. Частина друга статті 209-1 (Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення) передбачає відповідальність за розголошення таємниці фінансового моніторингу та деяких інших вказаних у цій статті відомостей для «особи, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю» [3]. Існує також ще декілька статей КК України з тотожними або подібними конструкціями, деякі з яких будуть проаналізовані нижче.

З аналізу вищенаведених складів кримінальних правопорушень можна одразу зробити два проміжних висновки: по-перше, відповідальність за розголошення чи втрату певного виду інформації з обмеженим доступом настає для осіб, яким така інформація стала відома не випадково, а в певному зв'язку з їхньою службовою (чи професійною) діяльністю, по-друге, на позначення такого зв'язку в проаналізованих статтях використовується два поняття, які доволі очевидно не є тотожними: або ж така інформація була особі «довірена», або ж вона такій особі «стала відома» (або ж, як у випадку з досліджуваним складом кримінального правопорушення, використовуються обидва цих поняття).

У контексті останнього розмежування понять «відомості, які були довірені» та «відомості, які стали відомі» можна провести на прикладі ще одного кримінального правопорушення, яке посягає на правовий режим інформації з обмеженим доступом, – втрати документів або матеріалів, що містять відомості військового характеру, які становлять державну таємницю, предметів, відомості про які становлять державну таємницю, відповідальність за яку передбачена частиною другою статті 422 КК України. У цьому випадку спеціальним суб'єктом є виключно «особа, якій такі документи чи матеріали були довірені» [3]. Як зазначають, аналізуючи даний склад кримінального правопорушення, Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба та В.І. Касинюк, його суб'єктом може бути військовослужбовець або військовозобов'язаний під час проходження зборів, якому документи або матеріали, що містять відомості військового характеру, котрі становлять державну таємницю, а також предмети, відомості про які становлять державну таємницю, були довірені – а це, своєю чергою, означає, що у разі втрати документів, предметів чи матеріалів, які містять державну таємницю військового характеру, які не були довірені такій особі по службі, а перебували у неї випадково, кримінальна відповідальність за частиною другою статті 422 КК України не настає [4, с. 136].

Для кращого розуміння поняття «особа, якій були довірені відомості, що становлять службову інформацію» варто також звернутись до підзаконних актів, які

регламентують порядок допуску осіб до таких відомостей. Зокрема, відповідно до пункту 74 Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 736, допуск працівників установи до роботи з документами, що містять службову інформацію з мобілізаційних питань або з питань спеціальної інформації, здійснюється на підставі списку, складеного підрозділом чи посадовою особою, відповідальною за мобілізаційну роботу або роботу зі спеціальною інформацією, і затвердженого керівником установи [5].

Таким чином, факт довірення особі інформації з обмеженим доступом (таємної, службової тощо) завжди може бути підтверджено документально, оскільки допуск особи до такої інформації оформлюється в порядку, передбаченому законодавством. Про це йдеться і в науці кримінального права: зокрема, автори Науково-практичного коментаря до КК України, аналізуючи статтю 330 Кодексу, вказують, що категорії працівників, які допускаються до роботи з виданнями з грифом «Для службового користування», визначаються керівниками організацій. Інші особи (наприклад, журналісти) також можуть бути допущені до інформації з грифом «Для службового користування» у відповідному порядку (зокрема, за письмовим клопотанням керівників відповідних організацій, в яких вони працюють), і факт надання допуску означає, що вказані відомості довірені їм у зв'язку з виконанням службових обов'язків [6].

Що ж стосується випадків, коли така інформація не була довірена особі в установленому порядку, але *стала їй відома* у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків, видається, що в такому разі окремого документа про допуск особи до конкретних відомостей може і не бути. Однак у будь-якому разі кримінально-правове значення матиме той факт, чи були відповідні відомості здобуті особою у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків. Це, своєю чергою, приводить нас до необхідності ґрунтовно дослідити поняття «службові обов'язки» в значенні,

в якому воно вживається законом про кримінальну відповідальність.

Поняття «службові обов'язки» вживається в Особливій частині КК України в більш ніж десяти статтях, зокрема у статтях 137, 280, 342-345, 347, 348, 367, 376, 404, 428, тощо. Ще в низці статей вживаються суміжні поняття, наприклад «службова діяльність» у вже згадуваній нами статті 209-1 КК України [3].

Крім того, досить широко вживаним є і поняття «професійні обов'язки», яке нами теж згадувалось вище: воно вживається, наприклад, у контексті «медичних» кримінальних правопорушень (статті 131, 137, 140), кримінальних правопорушень проти журналістів (статті 171, 345-1, 347-1, 348-1), кримінальних правопорушень, вчинюваних працівниками авіаційної сфери (ст. 276-1), правопорушень у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних чи адміністративних послуг (статті 358, 368-4) тощо. Нарешті, терміни «службова діяльність» та «професійна діяльність» одночасно вживаються в назві Розділу XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності», а також, приміром, у статтях 152, 153, де одночасно вживаються поняття службового, професійного та громадського обов'язку [3].

Все це досить однозначно вказує на розмежування законодавцем понять «службові обов'язки», «службова діяльність», з одного боку, та «професійні обов'язки», «професійна діяльність» – з іншого. Погоджується з тим, що ці поняття не є синонімічними в КК України і в доктрині кримінального права, зокрема, Р.Л. Максимович, стверджуючи, що теза про необхідність розмежовувати професійні і службові обов'язки є в науці кримінального права досить усталеною [7, с. 11].

Погоджуємось із цим твердженням і ми, додаючи, що в цілому проаналізовані нами вище статті Особливої частини КК України досить чітко вказують на те, що поняття «службові обов'язки» стосуються кримінальних правопорушень, пов'язаних зі сферою публічної служби в розумінні, передбаченому п. 17 статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України (діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних орга-

нах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [8]), тоді як «професійні обов'язки» використовуються на позначення діяльності осіб, які не є за своїм статусом публічними службовцями (медичні працівники, журналісти, аудиторі, нотаріуси, реєстратори тощо).

Проте з такого висновку випливає інше питання, відповідь на яке є менш однозначною: яким чином співвідносяться між собою поняття «службові обов'язки» і «службова особа» і, відповідно, чи може суб'єкт, який не відповідає розумінню службової особи в законі про кримінальну відповідальність, при цьому бути суб'єктом, який виконує службові обов'язки, а отже, є спеціальним суб'єктом у розумінні в тому числі і статті 330 КК України?

Так, відповідно до частин третьої, четвертої статті 18 КК України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом; а також посадові особи іноземних держав, іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів [3].

Водночас поняття «службовий обов'язок» у кримінальному праві України нормативного визначення не має. Однак у ряді наукових джерел робляться спроби як надати визначення даного поняття (або близького за змістом поняття «службова діяльність»), так і співвіднести його з поняттям «службова особа».

Зокрема, А. В. Байлов та Я. О. Лантінов визначають службові обов'язки як закріплені за посадою повноваження, тобто перелік діянь, які особа може здійснити стосовно підлеглих чи іншої цільової групи і які вона одночасно зобов'язана здійснювати згідно з правовими актами [9, с. 24]. М. М. Комарницький розуміє під здійсненням службової діяльності вчинення особою правомірних дій, що входять у коло її обов'язків, які регламентовані законодавчими або нормативними актами або впливають із трудового договору із підприємствами й організаціями всіх форм власності, діяльність яких не суперечить чинному законодавству; а також виділяє такі чотири ознаки, які вказують на наявність в особи службових обов'язків, як: а) те, що особа виконує обов'язки, які визначені конкретною посадою, і їх виконання необхідне для організації, установи, де працює особа; б) така особа перебуває на службі і є штатним працівником організації чи установи; в) особа здійснює виключно правомірну діяльність і г) діяльність такої особи пов'язана із реалізацією нею своїх прав і повноважень [10, с. 101].

Що ж стосується відповіді на питання, чи може здійснювати службові обов'язки суб'єкт, який не є службовою особою в розумінні статті 18 КК України, позиції представників науки кримінального права більш різняться. Так, зокрема, вже згадувані А. В. Байлов та Я. О. Лантінов пропонують, окрім організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських обов'язків, притаманних службовим особам, виділяти також таку групу службових обов'язків, як консультативно-дорадчі, які полягають у допомозі іншим особам здійснювати владу, організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки шляхом підготовки аналітичних матеріалів, рефератів, консультацій тощо; і чітко зазначають, що виконання таких функцій не є, на їхню думку, під-

ставою для визнання службовою особою [9, с. 24-25]. Положення, згідно з яким виконання службового обов'язку може бути притаманно не лише службовим особам, а й іншим працівникам, що виконують службові функції в установі, на підприємстві чи в організації, відносять також і деякі інші дослідники, зокрема автори підручника за редакцією В. В. Сташиса та В. Я. Тація [11, с. 42], науково-практичного коментаря до КК України за загальною редакцією П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, С. В. Фесенка [12, с. 28] тощо.

Діаметрально протилежну позицію з цього приводу займає М. М. Комарницький, на думку якого, виходячи із семантичного значення відповідного терміна, виконання службового обов'язку може здійснюватися лише службовою особою; виконання ж інших професійних, трудових функцій не повинно визнаватися виконанням службових обов'язків [10, с. 103].

Нарешті, ще ряд науковців займають певною мірою «проміжну», невизначену позицію з приводу співвідношення понять «службові обов'язки» та «службова особа» в кримінальному праві. Так, наприклад, В. М. Мамчур зазначає, що під виконанням службового обов'язку потрібно розуміти або виконання відповідних обов'язків лише особами, які згідно з ч. 3, 4 ст. 18 КК є службовими особами, або виконання відповідних обов'язків як цими службовими особами, так і особами, які належать до функціонального складу чи адміністративного персоналу відповідної організації [13, с. 10-11].

Ще ряд дослідників обмежуються констатацією факту, що виконання службового обов'язку – це діяльність особи, яка входить до кола її повноважень, проте при цьому не конкретизують, чи це повноваження лише службової особи, чи також і повноваження працівників, які не виступають службовими особами (зокрема, М. Й. Коржанський [14, с. 23], а також автори підручника за редакцією М. І. Мельника та В. А. Клименка [15, с. 43]). Зрештою, такої ж «нейтральної» позиції дотримується і Пленум Верховного Суду України, який у пункті 12 постанови від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи» надає досить уза-

гальнене і не надто інформативне визначення виконання службового обов'язку як «діяльності особи, яка входить до кола її повноважень» [16].

Що ж стосується позиції представників науки кримінального права, які досліджували поняття «службові обов'язки» безпосередньо в контексті досліджуваного нами складу кримінального правопорушення або суміжних із ним складів, слід взяти до уваги, зокрема, думку Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова та В. І. Тютюгіна, які, характеризуючи спеціального суб'єкта розголошення державної таємниці (стаття 328 КК України), зазначають, що ним може бути як службова особа, так і інша особа, пов'язана по службі з такими відомостями (секретар, шифрувальник тощо) [6]. Крім того, слушною є також позиція І. В. Здренник, яка зауважує, що хоча на практиці більшість діянь, відповідальність за які передбачена статтями 328-330 КК України, вчиняються саме представниками правоохоронних органів, які безпосередньо мають відношення до відомостей, що становлять державну таємницю або службову інформацію у сфері оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, проте це не виключає можливості вчинення таких діянь іншими особами, які отримали вказані відомості за умов, визначених цими статтями [17, с. 156].

Беручи до уваги всі наведені позиції дослідників та правозастосовної практики, ми вважаємо, що поняття «службові обов'язки» в розумінні в тому числі статті 330 КК України, безумовно, вказує на те, що такі обов'язки мають виконуватись особою, яка перебуває на публічній службі або обіймає посаду на підприємстві, установі чи в організації публічного сектору економіки; і саме це відрізняє їх від суміжної категорії «професійні обов'язки». Водночас особа, яка виконує такі обов'язки, не обов'язково має бути службовою особою, оскільки коло функцій, які охоплюються поняттям «службові обов'язки», включає в себе як адміністративно-господарські та організаційно-розпорядчі функції, притаманні саме службовим особам, так і інші функції, які виконуються працівниками в межах повноважень відповідного органу чи підприємства, установи, організації.

Цей висновок підтверджується також і судовою практикою. Зокрема, у вироку Корольовського районного суду м. Житомира від 25 квітня 2022 року по справі № 296/1922/22 суб'єктом, який вчинив діяння, кримінальна відповідальність за яке передбачена статтею 330 КК України, був військовослужбовець ЗС України у званні старшого солдата (яке належить до рядового складу), який не обіймав посад, пов'язаних з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, а отже, не був службовою особою (на чому прямо наголошується в тексті вироку) [18].

Дещо відмінним був правовий статус суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, в іншій аналізованій судовій справі. Так, у вироку Дзержинського районного суду м. Харкова від 22.04.2019 року по справі № 638/5564/19 обвинуваченим була особа, яка працювала на посаді професора кафедри фізичних основ електронної техніки Харківського національного університету радіоелектроніки. Тобто, можливо, така особа і була службовою особою (за умови виконання нею організаційно-розпорядчих функцій по відношенню до інших наукових працівників), проте кримінально-правове значення в цій справі мав не статус обвинуваченого як професора, а факт отримання ним доступу до інформації з обмеженим доступом (а саме до науково-дослідної роботи з грифом обмеження доступу «Для службового користування», одним зі співавторів якої він і був) у процесі здійснення своїх службових обов'язків за вказаною посадою [19].

З аналізу цього вироку, на нашу думку, впливає ще один висновок: суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, може бути не лише особа, яка виконує службові обов'язки в органах, до сфери повноважень яких належать здійснення оперативно-розшукової, контррозвідальної чи розвідувальної діяльності, або ж яка є військовослужбовцем Сил оборони України, але й особа, яка не є службовцем таких органів, проте в силу своєї службової діяльності, взаємодіючи з такими органами, отримала доступ до належної їм службової інформації.

Це, своєю чергою, піддає сумніву необхідність закріплення в статті 330 КК України обов'язкової ознаки спеціального суб'єкта взагалі, оскільки в її чинному формулюванні коло таких суб'єктів є, насправді, досить широким. Подібні позиції щодо суміжних зі статтею 330 КК України складів кримінальних правопорушень вже висловлювались. Зокрема, в цьому контексті заслуговує на увагу позиція О. Семеняка, який вважає, що суб'єктом відповідальності за вчинення злочинів, передбачених статтями 328, 329 КК, мають бути не лише особи, яким ці відомості були довірені або стали відомими у зв'язку з виконанням службових обов'язків, а й інші особи, які отримали доступ до державної таємниці у визначеному законодавством порядку або випадково отримали доступ до такої інформації, проте усвідомлювали характер цих відомостей та можливість завдання в разі їх подальшого розголошення (оприлюднення) шкоди охоронюваним кримінальним законодавством сферам діяльності людей та держави [20, с. 42].

Із цього приводу не можна обійти увагою і підхід авторів проекту нового Кримінального кодексу України (далі – проект ККУ), які у статті 9.2.3. «Незаконне розголошення державної чи розвідувальної таємниці абослужбової інформації» також відмовляються від спеціального суб'єкта як обов'язкової ознаки основного складу даного кримінального правопорушення, вказуючи вчинення даного кримінального правопорушення «особою, якій відповідна інформація була довірена або стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень чи професійних обов'язків» лише як кваліфікуючу ознаку [21].

Отже, спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, є «особа, якій відповідні відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків». При цьому, як вбачається з аналізу інших статей Особливої частини КК України, в яких вживається поняття «службові обов'язки» або суміжні з ним категорії, а також правозастосовчої практики і доктрини кримінального права, виконувати службові обов'язки може не лише службова особа в розумінні

статті 18 КК України, але й інші особи, які в силу здійснення ними своїх посадових обов'язків отримують доступ до відомостей, які є предметом кримінального правопорушення за статтею 330 КК України. Виходячи з цього, в доктрині пропонується взагалі відмовитись від ознаки спеціального суб'єкта як обов'язкової ознаки основного складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 330 КК України, поширивши відповідальність за

дане діяння на будь-яку особу, яка в установленій законодавством спосіб отримала доступ до відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідвальної діяльності, а також у сфері оборони країни. Ми підтримуємо таку позицію, оскільки в її чинній редакції ознака спеціального суб'єкта в статті 330 КК України є надто неконкретною і залишає коло таких суб'єктів надміру широким.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стрельцов Є.Л. Спеціальний суб'єкт злочину у новому Кримінальному кодексі України. *Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 25–26 жовтня 2001 р. / за ред. Сташиса В.В. та ін. Київ–Харків : Юрінком Інтер, 2002. С. 59–61.
2. Ландіна А.В. Спеціальний суб'єкт злочину: порівняльно-правовий аспект. URL: <http://vakr.nlu.edu.ua/article/download/161038/162601> (дата звернення: 29.08.2024)
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001№ 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навчальний посібник / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.; за ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2011. 184 с.
5. Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 736 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.08.2024)
6. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013.
7. Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 304 с.
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
9. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Основні складі злочинів за Розділом XVII Особливої частини КК: альбом схем / А. В. Байлов, Я. О. Лантінов; за заг. ред. Я. О. Лантінова. Харків : Харків юридичний, 2012. 32 с.
10. Комарницький М.М. Поняття й кримінально-правове значення виконання потерпілим від злочину службового обов'язку. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2016/6/tom_2/24.pdf (дата звернення: 29.08.2024)
11. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.В. Баулін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 605 с.
12. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, С.В. Фесенка. 3-те вид., перероб. та доповн. Київ : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. Т. 2. 624 с.
13. Мамчур В.М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи або її близького родича у зв'язку із виконанням цією особою службового або громадського обов'язку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 20 с.
14. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності. Київ : Юрінком, 1996. 143 с.
15. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименкотайн ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-те вид., переробл. та доповн. Київ : Атіка, 2009. 744 с.

16. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text> (дата звернення: 29.08.2024)

17. Здреник І. В. Працівник правоохоронного органу як суб'єкт злочину : дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.08. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, 2020.

18. Вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 25 квітня 2022 року по справі № 296/1922/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104068632> (дата звернення: 29.08.2024)

19. Вирок Держинського районного суду м. Харкова від 22.04.2019 року по справі № 638/5564/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81322388> (дата звернення: 29.08.2024)

20. Семенюк О. Кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці та втрату документів, що містять таку інформацію. *Юридична Україна*. 2016. № 5–6. С. 35–44.

21. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 29.08.2024)